

SİNOP İLİ ORTAÇAĞ BIBLİYOGRAFYA DENEMESİ*

Mustafa ŞAHİN**
Serhat ALTINKAYNAK***

ÖZ

Karadeniz'in tek tabii limanı olan Sinop, ilk çağlardan beri önemli bir askerî ve ticarî merkez konumunda olmuştur. Bizans döneminde Trabzon'dan gelen İpek yolu ticaretinin önemli bir noktası olan şehir sonraki dönemlerde de bu önemini devam ettirmiştir. 1085 yılında Karatekin tarafından Büyük Selçuklu hâkimiyetine alınan Sinop, kısa bir süre sonra tekrar Türklerin elinden çıkmıştır. Şehir, 1214 yılında I. İzzeddîn Keykâvûs tarafından Selçuklu hâkimiyetine girmiş ve Türk-İslam beldesi haline getirilmesi için yoğun çalışmalar yapılmıştır. Sinop, Türkiye Selçukluları döneminde de askerî ve ekonomik önemini devam ettirmiştir. Güneyde Antalya ve Alanya limanları ile kuzeyde Sinop limanının Selçukluların eline geçmesi devleti ekonomik yönden önemli bir merkez haline getirmiştir. Sinop, Selçukluların kuzey ülkelerine karşı plânladıkları askerî harekâtların da merkezi olmuştur. Nitekim I. Alâeddîn Keykûbâd döneminde yapılan Sugdak Seferi buradan icra edilmiştir. Şehir coğrafi konumu nedeniyle Trabzon Rum Devleti'nin vazgeçemediği bir yer olmuştur. Köseadağ savaşından sonra Türkiye Selçuklularının zayıflamasıyla burası tekrar Trabzon Rum Devleti'nin eline geçmiştir. Şehir 1277 yılından itibaren Pervaneoğulları, Candaroğulları, İsfendi-yaroğulları ve Kızıl Ahmediler'in hâkimiyetinde kalmıştır. Beylikler döneminde Sinop'ta Türk-İslam kültürü yerleşmeye devam etmiştir. 1461 yılından itibaren Osmanlı hâkimiyetine giren şehir bu dönemde de askerî ve ticarî önemini büyük ölçüde korumuştur.

Bu çalışmada Sinop'un Ortaçağ tarihi ile ilgili bir bibliyografya denemesi yapılmıştır. Ortaçağ Sinop tarihi ile ilgili ayrıntılı bir bibliyografya çalışması mevcut değildir. Çalışma bu alandaki eksikliği doldurmayı hedeflemektedir. Çalışmada sadece Sinop üzerine yapılan müstakil çalışmalar değil aynı zamanda Ortaçağ Sinop'u hakkında bilgi verilen çalışmalar da değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ortaçağ, Sinop, Bibliyografya, Bizans, Selçuklular, Beylikler

A MEDIEVAL BIBLIOGRAPHICAL STUDY OF SİNOP PROVINCE

ABSTRACT

Sinop, the only natural port of the Black Sea, has been an important military and

* Gönderim tarihi: 03.04.2019 Kabul tarihi: 23.05.2019.

** Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Tarih Bölümü, AMASYA, mustafa.sahin@amasya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4897-4053

*** Arş. Gör., Sinop Üniversitesi, Tarih Bölümü, SİNOP, saltinkaynak@sinop.edu.tr ORCID:
0000-0002-2310-8394

commercial centre since ancient times. The city, which was an important point of the Silk Road trade from Trabzon during the Byzantine period, continued this importance in the following periods. Sinop was taken over by the Great Seljuks by Karatekin in 1085 but soon fell out of the Turks again. During the reign of Izzeddin Keykâvüs I in 1214 intensive efforts were made to turn it into a Turkish-Islamic town. Sinop, also continued its military and economic importance in the Turkish Seljuk period. The seizure of the Sinop port in the North, besides the Antalya and Alanya ports in the South, made the state an important economic centre. Thus, Sinop became the centre of the military operations planned by the Seljuks against the northern countries. As a matter of fact, the Suğdak Expedition in the period of Alâeddin Keykübâd was conducted here. Due to its geographical location, the city became a place where the Greek Empire of Trebizond could not be abandoned. After the battle of Köseadağ, with the weakening of the Turkey Seljuks, it was reconquered by the Greek Empire of Trebizond. After 1277, the city was dominated by Pervaneogullari, Candarogullari, Isfendiyarogullari and Kizil Ahmedis. Turkish-Islamic culture continued in Sinop during the period of Principalities. The city, under the Ottoman rule since 1461, maintained its military and commercial importance in this period. This study is aimed at a bibliographical examination of the medieval history of Sinop since there is no detailed bibliography on the history of Medieval Sinop. The study reviews and evaluates the studies about the medieval Sinop as well as the independent studies on medieval Sinop.

Keywords: Medieval, Sinop, Bibliography, Byzantium, Seljuks, Beyliks

Giriş

1. Antik Çağ

Yunanca, “zarar vermek, yok etmek” manasına gelen “sinomaî”den türediği tahmin edilen Sinop’un bilinen en eski adı “Sinope”dir. Sinop isminin kaynağını bazı kaynaklar Hititçe “Sinuwa” olarak göstermişlerdir. Aynı zamanda ismin ilk söyleniş biçiminin “Sinavur” olduğunu ileri süren kaynakların yanında bazıları “Sinip”ten geldiğini kaydetmişlerdir. “Sen-ha-pi” kökünden türediğini, Farsça “Sine-i ab”, yani suyun göğsü kelimesinden geldiğini ifade edenler de vardır. Şehre, Romalıların “Sinopolis”; Fatih Sultan Mehmet’in ise “Ceziretül-Uşşak” dediği bilinmektedir. Türkler ele geçirdikten sonra şehrin ismi önce “Sinap”; sonra da bugünkü kullanımıyla “Sinop” şekline dönmüştür¹.

Sinop’un şehir olarak geçmişi M.Ö. VIII. yüzyıla kadar gitmektedir. Strabon’a göre kent Miletoslular tarafından kurulmuştur². Gaşka, Hitit ve Friglerin egemenliğinden sonra M. Ö. 695 yılından itibaren Kimmerler ve deva-

¹ Fulya Üstün Demirkaya-Ömer İskender Tuluk, “Eflatun’un ‘Kurbağa’sı Sinope’den Sinop’a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi”, *METU JFA*, 2012/1, C: XXIX, S: 1, s. 48-49.

² Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul 2009, s.22-23; Özdemir Koçak, “Erken Sinop Yerleşmeleri”, *Belleten*, 2003, C: LXVII/250, s.700; Ömer Çapar, “Karadeniz’de En Eski Grek Yerleşmeleri”, *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1991, C: XV, S: 26, s. 303.

mında İskitlerin Sinop'a kadar geldikleri bilinmektedir³. M. Ö. IV. yüzyılda şehirde sırasıyla Pers, Kapadokya ve Makedonya krallıklarının hâkimiyeti yaşanmış; M. Ö. 183 yılında Pontus Kralı Pharnakes şehri ele geçirip kendisine başkent yapmıştır. Şehir M. Ö. 70 yılında Lucullus tarafından Roma hâkimiyetine alındı. Sezar, Sinop'ta, M. Ö. 48 yılında Colonia Lulia Felix Sinope isimli bir Roma kolonisi kurmuş ve şehir sonrasında Bizans egemenliğinde kalmıştır⁴.

2.Selçuklular Dönemi

Sinop'un Türkler tarafından ilk fethi Malazgirt Savaşı'nı müteakip Selçuklu komutanlarından Karatekin tarafından 1084 yılında gerçekleştirilmiştir. Karatekin, bir süre Sinop, Kastamonu ve Çankırı civarını yönetmiştir⁵. Anna Komnena, Kharatikés'ten bahsederken onun burayı devlet hazinesini ele geçirmek için fethettiğini kaydetmiştir⁶. Diğer taraftan, Büyük Selçuklu Sultanı Meklikşâh, Emîr Siyâvuş'u bir mektup ile Bizans'a yollamıştır. Onun amacı Bizans ile hısmılık kurarak Tutuş'un güçlenmesine mâni olmaktı. Ayrıca bu akrabalığın gerçekleşmesi karşılığında Karadeniz kıyılarından çekileceğini ifade etmiştir. Emîr Siyâvuş, Emîr Karatekin'e bu mektubu gösterip onun daha önce elde ettiği bölgelerden çekilmesini sağladıktan sonra buraları Konstantinos Dalassenos'a teslim edip kendisi de İstanbul'da vaftiz edilerek Hristiyan olmuştur⁷.

1204 yılındaki IV. Haçlı Seferi sonunda Latinler İstanbul'dan Bizans ailesini çıkartmıştı. Bu süreçte Sinop ile birlikte Amasra ve Ereğli şehirlerine Trabzon Rum İmparatoru Alexios Komnenos ve kardeşi David hakim olmuştu. İstanbul'da Bizans hâkimiyeti sarsıldıktan sonra İznik'te de İznik Rum Devleti kurulmuştu. Trabzon ve İznik'de kurulan bu devletlerin varlığı Selçuklu Türklerinin Karadeniz ve Batı Anadolu ile bağlarını tehlikeye düşürdü. Selçuklular için Sinop, Kırım'dan Mısır'a uzanan ticarî bağlantıyı sağlaması bakımından önemliydi⁸. Bu sebeple şehrin ele geçirilmesi Türkiye Selçukluları açısından çok gereklidi.

³ Heredotos, *Tarih*, Çev. Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 298; İbrahim Tellioglu, *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler*, Serander Yayınları, Trabzon 2007, s. 33.

⁴ C. Barat, "Roma Dönemi Pontus at Bithynia Eyaleti", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România 2014, s. 211; C. Barat, "Roma Dönemi Sinope Tarihi", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România 2014, s. 213; C. Barat, "Sinope'de Romalılaşıma ve Şehirleşme", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România 2014, s. 216.

⁵ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK, Ankara 1991, s. 33.

⁶ Anna Komnena, *Alexiad*, Çev. Bilge Umar, İnkılâp Yay., İstanbul 1996, s. 195.

⁷ Anna Komnena, *a.g.e.*, s. 195-196.

⁸ Cevdet Yakupoğlu, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2009, s. 27; S. Redford, "Sinop in the Summer of 1215, The Beginning of Anatolian Seljuk Architecture", *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, 2010, s. 126.

2.1. İzzeddîn Keykâvûs Döneminde Sinop'un Fethi ve Bu Dönemde Yapılan İmar Faaliyetleri

Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Selçuklu hâkimiyet bölgelerine sürekli olarak saldırıları ve Müslümanlara karşı acımasız katliamlara girişmesi Türkiye Selçuklularını bölgeye yöneltti. Özellikle I. İzzeddîn Keykâvus ve kardeşi I. Alâeddîn Keykûbâd arasındaki taht mücadelesi Rum Devleti'ni cesaretlendiriyordu⁹. I. İzzeddîn Keykâvus, sultan olduktan sonra Trabzon Rum Devleti'nin Müslümanlara yaptıkları baskı ve katliamlar konusunda sürekli olarak şikâyetler geliyordu. Sultan Sivas'ta iken bölgedeki sınır muhafızları yine Tekfur Kir (Kyr) Aleksî'nin kendi topraklarının dışına çıkıp Sinop civarındaki Müslüman ahaliye zarar verdiğini haber verdiler. Sultan İzzeddîn Keykâvus bu habere üzülse de etrafındakilere belli etmedi¹⁰. Emîrlere bu konuda Sultan ile istişâre ederek ona: "Her zaman siz sultanımıza haraç vermiş olan kâfir dinlinin küstahlığına bakın. Şimdi ülkemiz üzerinde hak iddia ederek haddini hududunu aşmaktadır. Eğer siz cihan pâdişâhımız ferman verirsiniz kötü niyetlinin kanına susamış olan biz devlet kullarının hançeri o rezillerin uğursuz kellelerini kopararak susuzluğunu giderir. Onun beldelerinin tarlasını muzaffer askerlerin kahır orağıyla hasat ederiz. Böylece başını ihanet halkasından çıkarmış olan o şaşkın kara bahtlının yaptığı kötü işlerin karşılığı verilmiş olur"¹¹ dediler.

Sultan bölgeyi iyi bilenlerden neler yapılması gerektiği konusunda görüş sordu. Bölgeyi bilenler Sinop'un doğrudan yapılacak bir savaşla alınmasının mümkün olmadığını, ancak karadan ve denizden gelebilecek yardımlar kesilirse ve bu şekilde kuşatılırsa fethedileceğini kaydettiler. Kuşatma sırasında halkın açlık ve daha başka sıkıntılarla karşılaşacaklarını, yapılacak en iyi şeyin bu yıl bölgede askerî faaliyetlerde bulunarak şehrin ikmalini kesmek, zahire kıtlığına sebep olmak, Gayr-i Müslimleri birçok yönden zayıf düşürmek ve bu faaliyetleri uzun süre devam ettirmek olduğunu belirttiler. Emîrlere de aynı görüşü paylaştılar¹².

Bu istişâreden sonra sultan, Sinop şehri ve Kir Aleksî'nin durumunu öğrenmek için bölgeye casuslar gönderdi. Bundan bir gün sonra da bölgeye ordu sevk etti¹³. Kir Aleksî, beş yüz atlı adamı ile avlanıp içkili eğlencelerle vakit geçiriyordu. Bu durumu fırsat bilen Selçuklu askerleri onu bu eğlence meclisine

⁹ Münecimbaşı Ahmet b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi Anadolu Selçukluları ve Beylikleri*, Haz. Ali Öngül, Kabcacı Yayınları, İstanbul 2017, s. 49.

¹⁰ İbn Bibî, El-Hüseyn b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, *El-Evamirü'l Ala'iyye fi'l umuri'l-Ala'iyye (Selçuknâme)*, I, Çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara 1996, s. 169; İbn Bibî, El-Hüseyn b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, *Selçuknâme*, Haz. Refet Yınanç-Ömer Özkan, Kitabevi, İstanbul 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2017, s. 221.

¹¹ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 169.

¹² İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 169; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 51; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 221-222; Münecimbaşı, *a.g.e.*, s. 49.

¹³ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 169; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 51; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 222.

yaptıkları baskınla ele geçirip kendi ordugâhlarına götürdüler. Bu durumu da sultana müjdelediler¹⁴. Sultan bu haberi duyduktan üç gün sonra¹⁵ Sinop civarına ulaştı. Kir Aleksî de sultanın huzuruna getirildi. Sultan imparatoru teselli etti¹⁶. Selçuklular Sinop kalesinin teslimi için Kir Aleksî'yi kaledekilere göstererek teslim olmalarını sağlamaya çalıştılar. Kir Aleksî bir elçi göndererek şehri Selçuklulara teslim etmelerini istedi ve fakat içeriden red cevabı geldi¹⁷. Bunun üzerine Behram Tranbulûsî, bin kişi ile deniz tarafından saldırıya geçip Trabzon Rumlarının gemilerini ateşe verdi ve otuz civarındaki Rum ve Frenk emîrini esir aldı¹⁸.

Sultan İzzeddîn Keykâvus, esir imparator Kir Aleksî kaleden görülebilecek bir yere getirilerek işkence edilmesini emretti. Bu işkence şehirdekiler tarafından da seyredilmeye başlandı. Bunun üzerine imparator Kir Aleksî; "Ey dinsizler! Şehri kimin için koruyorsunuz. Ben öldükten sonra sizi de zorla esir edip çoluk çocuğunuzu köle yaparlar. O halde bu direnişinizin bana ne faydası var!" dediyse de bu sözler İbn Bibî'nin de işaret ettiği gibi ancak rüzgârın granit taşına yaptığı kadar etkili oldu¹⁹. Ertesi gün İmparator yeniden getirilerek baş aşağı şekilde uzaktan kaledekilere teşhir edildi²⁰. Kaledekiler imparatorun canına zarar verilmemesi koşuluyla şehri teslim edeceklerini ifade ettiler. Sultan da bunu kabul etti ve isteyen herkesin dilediği yere gidebileceğini, imparatorun kendisine itaati, vergi vermeyi ve istediği zaman orduya asker yardımı göndermeyi kabul ettiği takdirde ona dokunmayacağını, Sinop'tan başka bütün Canik bölgesini de ona bırakacağını, ancak aksini yaparsa onu öldüreceğini ve ahaliyi de esir alacağını söyledi²¹. Bu haber şehre ulaştırılınca şehirdekiler sultana güvenip ondan Selçukluların bayrağını (Sultan-ı Sancak) istediler. Bunun üzerine bir grup emîr şehre girerek 26 Cemaziyelahir 611/2 Kasım 1214'te bayrağı kalenin burçlarına astı²². İbn Bibî'nin deyişiyle Sultan İzzeddîn

¹⁴ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 170; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 51; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 222; Münecimbaşı, *a.g.e.*, s. 49.

¹⁵ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 170; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 222.

¹⁶ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 171; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 51; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 223; Münecimbaşı, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁷ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 171; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 51; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 223-224; Münecimbaşı, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁸ Anonim, *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III Histoire des Seldjoukides d'asie Minure*, Haz. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1952, s. 28-29; Anonim *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Çev. Halil İbrahim Gök-Fahreddîn Coşguner, Atıf Yay., Ankara 2014, s. 40.

¹⁹ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 171; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 52; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 224.

²⁰ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 172; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 224.

²¹ İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 172; İbn Bibî, *a.g.e.*, s. 52; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 224.

²² İbn Bibî, *a.g.e.*, C: I, s. 173; İbn Bibî, *a.g.e.*, s.52; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s.225; Abû'l-Farac Sinop'un alınışını gün ve ay belirtmeden 611/1214 yılı olarak kaydetmiştir (Gregory Abûl-Farac, *Abûl-Farac Tarihi*, C: II, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1999, s. 497); Anonim *Tevârih-i Âl-i Selçuk* ise Sinop'ta İzzeddîn Keykâvus'un sevk ettiği ordunun sabaha kadar savaş yaptığını, şafak vakti İslâm ordusunun yetişerek -muhtemelen sonradan ordunun arkasından gelen Sultan kastedilmekte- hep birlikte galip geldiklerini kaydetmiştir. Bu eser savaşın tarihini Şevval Bayramı (Ramazan Bayramı) 17 Şevval 612/8 Şubat 1216 yılı olarak

Keykâvus; Dârâ'nın, İskender'in, Vağfûr'un ve Kayser'in ruhunun gıpta ettiği şekilde azamet ve haşmetle muzaffer olarak şehre girdi²³.

Sinop ele geçirildikten sonra sultan ile imparator arasında bir ahidnâme düzenlendi. İmparator: "Sultan benim canımı bağışlar, Sinop dışındaki Canit bölgesini, onun eklentilerini ve bağlı yerlerini benim çocuklarımın idaresine bırakırsa her yıl on bin dînâr, beş yüz at, iki bin sığır, on bin koyun ve ülkemin kıymetli şeylerinden meydana gelecek elli yükü kendi hayvanlarımla onun hazinesine, mutfağına ve ahırına gönderirim. Yardım istediği zaman imkânım ölçüsünde ona yardım gönderir askerimi ondan esirgemem"²⁴ diyerek ahidnâmeye uyacağına dair yemin etti. Ahidnâmenin hazırlanmasından sonra taraflar şahidler gösterdi ve ahidnâme saklanmak üzere Selçuklu hazinesinde gönderildi²⁵.

Sultan I. İzzeddîn Keykâvûs her bölgeden yetenekli, güçlü, itibarlı bir zengin seçerek Sinop'a gönderilmesini talep etti. Bu istek üzerine çevre bölgelerden isim yapmış hocalar adamları ile birlikte Sinop'a gönderildiler Sinop'tan kaçmış olanlar geri çağrılarak malları mülkleri onlara geri verildi. Selçuklular fetihten sonra Sinop'ta çok önemli imar faaliyetlerine giriştiler. Kilise camiye dönüştürüldü. Kadı, kâtip, hatip, müezzin ve muarripler tâyin edildi. Kale komutanı ve muhafızlar görevlendirildi. Yaşanan olayların etkisiyle kale ve burçlarda oluşan tahribatlar tamir edildi Tüm bunları yapan sultan, askerî emirlerinden birini Sinop subaşılığına tâyin ederek Sivas'a döndü²⁶.

2.2. Alâeddîn Keykûbâd Zamanında Sinop

Trabzon Rumları, Alâeddîn Keykûbâd zamanında Türkiye Selçuklularına bağlı idi. Ancak Alâeddîn Keykûbâd'ın Erzincan'da Harizmşahlar üzerine gidince Trabzon Rumları da boşluktan faydalanıp takriben 1228 yılında Samsun ve Sinop limanlarına saldırdılar fakat Selçuklular bu bölgelerin onların eline geçmesini engellediler²⁷.

Türkiye Selçukluları Karadeniz ve Akdeniz ticaretini önemsediklerinden dolayı buralarda ticaretin zarar görmemesi için kuzey ile güney limanlarının

---

kaydetmiştir. Sinop'un fethi ile ilgili verdiği bilgiler diğer kaynaklarla uyuşmamaktadır. Muhtemelen Kir Aleks'i Laskaris ile karıştırmış ve Selçukluların şehri Laskaris'ten aldıklarını zannetmiştir. (Anonim, *a.g.e.*, Uzluk, s. 28-29; Anonim, *a.g.e.*, Gök-Coşguner, s. 40); Münecimbaşı da Sinop'un Türkiye Selçuklularının egemenliğine geçtiği tarihi 16 Cemâziyelevvel 611/23 Eylül 1214 yılı olarak kaydetmiştir.

²³ İbn Bibi, *a.g.e.*, C: I, s. 173; İbn Bibi, *a.g.e.*, s. 53; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 225.

²⁴ İbn Bibi, *a.g.e.*, C: I, s. 173-174; İbn Bibi, *a.g.e.*, s. 53; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s. 225-226.

²⁵ İbn Bibi, *a.g.e.*, s. 53; Yazıcızâde Ali, *a.g.e.*, s.225-226; Sinop'un fethi sonrası Sultan İzzeddîn Keykâvus ile İmparator Kir Aleks'i arasında yaşanan bir hadise dolayısıyla Gaşiye'nin hâkimiyet alameti olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Şahin-Zekiye Tunç, "Türkiye Selçuklularının Sinop'un Fethinde Gaşiye'yi Hâkimiyet Âlameti Olarak Kullanmaları ve Fethi İçin Gönderilen Fütüvvetnâme", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, (2018), C: 17, S: 2, ss. 701-710.

²⁶ İbn Bibi, *a.g.e.*, C: I, s. 174.

²⁷ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998, s. 355.

fethini gerekli görmüşlerdir²⁸. Alâeddîn Keykûbâd döneminde Sinop şehri stratejik olarak önemini korumaktadır. Selçukluların Kırım seferleri Sinop üzerinden yapıldı. Bu nedenle devletin kuzey bölgelerinin güvenliği sağlandı. Bu dönemde Suğdak şehrinin Moğol istilasında yağmalanması ve Rumların da bu bölgeyi hedef almaları sebebiyle Alâeddîn Keykûbâd, Emîr Hüsâmeddîn Çoban'ı deniz aşırı bir sefer yapmak üzere görevlendirdi. Hüsâmeddîn Çoban askerlerini Sinop'tan gemilere bindirdi ve Suğdak şehrini ele geçirdi. O, sefer dönüşünde beraberinde Kıpçak köleleri, Macar atları, Rus ketenleri, altın ve sair pek çok ganimet alarak döndü. Emîr Hüsâmeddîn Çoban'ın bu seferden Sinop ve Kastamonu'ya döndüğünde kazandığı ganimetlerden dolayı buraların servetle doluğu da bilinmektedir²⁹.

Dönemin kaynaklarından Ruysbroeckli Willem Suğdak'ın önemini şu cümle ile ifade etmiştir: “Karadeniz ticaretinin işlevini arttıran Suğdak kenti konumu itibarıyla Sinop'a bakar ve Türkiye'den gelen tüccarların uğrak yeridir”³⁰. Yine aynı eserde kuzeyden güneye veya tam tersi istikamette gelişen ticari ilişkilerde pazarlık konusu olan ürünleri de tespit edilebilmektedir. Kuzey istikametinden yani Rusya'dan sınıp, değerli kürkler, çeşitli kumaşlar ve kokulu baharatlar Türkiye'ye getirilmiştir³¹.

Sultan I. Alâeddîn Keykûbâd zamanında Sinop'ta yapımına başlanan günümüzde Alâeddîn Camii olarak bilinen Ulu Camii, Pervâne Muineddîn Süleyman tarafından 1268 yılında tamamlanmıştır³². İbn Batuta seyahatnâmesinde bu camiden şu şekilde bahsetmiştir:

...Sinop camii en güzel camilerden biridir. Ortasında bir su havuzu bulunur. Bu havuzun üzerinde dört ayağa istinad eden bir kubbe mevcuttur. Her ayağı mermerden yapılmış iki sütun tutar. Üst tarafta ahşap merdivenle çıkılan bir mahfel vardır. Bu camii Sultan Alâeddîn-i Rûmî'nin oğlu Sultan Pervâne yaptırmıştır. Adı geçen hükümdar Cuma namazlarını anılan mahfelde kılardı.³³

2.3. Türkiye Selçuklularının Sinop'taki Hâkimiyetlerini Kaybetmeleri

Moğolların Anadolu'daki hâkimiyeti II. Gıyâseddîn Keyhüsrev döneminde yapılan Köseadağ Savaşı ile başlasa da Anadolu'daki etkileri II. İzzeddîni Keykâvûs döneminde ağır bir şekilde hissedilmiştir. Bu dönemde Moğolların tahakkümü artmış ve ilk defa Türkiye Selçuklu hükümdarı Moğollar tarafından

²⁸ Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, TTK, Ankara 2014, s. 119.

²⁹ Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 358-359.

³⁰ Ruysbroeck Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255*, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul 2010, s. 78.

³¹ Ruysbroeck Willem, *a.g.e.*, s.78.

³² Deniz Esemeli, “Alâeddîn Camii ve Medresesi”, *DİA*, C: II, s. 329.

³³ Muhammed Et-Tancî, *İbni Batûta Seyahatnâmesi “TuHFetu'n-Nuzzâr fî Garaibi'l-Emsâr”*, C: I-II, İstanbul 1983, s. 221.

belirlenmiştir³⁴. 1253 yılında Sinop hâlâ Selçukluların hâkimiyetindedir. Ruysbroeckli Willem'in eserindeki dönemi aydınlatıcı tespitleri şöyledir:

Size söyleyeyim ki, kutsal Majesteleri, 1253 yılının 7 Mayıs'ında, halk arasında Büyük Deniz diye bilinen Pontus Denizi'ne girdik. Tacirlerden öğrendiğim kadarıyla bin dört yüz mil uzunluğunda ve sanki iki parçaya ayrılmıştı. Ortada biri kuzeyde, ötekisi güneyde iki kara çıkıntısı vardır. Güneydekinin adı Sinopolis'tir ve burası Turkia Sultanına ait bir kale ve limandır. Kuzeydeki ise bugünlerde Latinlerin Gasaria diye adlandırdıkları, ama orada yaşayan Yunanlıların Cassaria -yani Caesarea- dedikleri bölge bulunur. Güneye doğru, Sinopolis doğrultusunda denize uzanan başka burunlar da vardır. Sinopolis ile Cassaria arası üç yüz mildir. Dolayısıyla bu [iki] noktadan diyagonal olarak Konstantinopolis'e doğru yedi yüz mil; doğruya, İberia'ya -yani Gürcülerin topraklarına- doğru yedi yüz mildir.³⁵

Trabzon kralları 1214 yılında Sinop'u Selçuklulara kaptırdıktan sonra şehri yeniden ele geçirme isteklerinden asla vazgeçmemişlerdir. İstanbul'a uzanan deniz yolu üzerinde önemli bir liman kentine hâkim olmak Karadeniz'in kârlı ticaretini kontrol altına alma açısından son derece önemlidir. Bu amaçla Trabzon İmparatoru Manuel, Selçukluların karışık durumundan da faydalanarak 24 Haziran 1254 tarihinde Sinop'u ele geçirdi³⁶. Anadolu'daki Moğol hâkimiyeti sayesinde Trabzon Rumları yaklaşık olarak otuz yıl bölge için önemli olan Sinop limanının kontrolünü ellerinde tutmayı başardılar³⁷.

IV. Kılıç Arslan döneminde Sinop'un yeniden fethi ile ilgili gelişmeler olmuştur. Pervâne Muineddin Sinop'un fethi amacıyla Niksar ve Samsun'dan asker toplama işleri ile uğraşmıştır. IV. Kılıç Arslan ise izlediği politika yüzünden hem devlet adamları ile ihtilafa girmiş hem de oyun ve eğlence işleri ile meşgul olmuştur. Sultana sırtını dönen devlet adamları Pervâne'yi kışkırtmaya çalışmışlarsa da, o Sinop'un fethi idealinden vazgeçmemiştir³⁸. Pervâne topladığı askerler ile Sinop'u almak için karadan yapılan mücadelelerin yanında denizden de harekete geçmiştir. Son olarak tam teçhizatlı bin askeri, deniz tarafından gemiye binip Sinop'u fethetmiştir. Fetihten sonra Sultan IV. Kılıç Arslan Sinop'u Pervâne'ye mülk olarak vermiştir. Yeniden ele geçen şehirde kiliseye çevrilen mescit ve camiler yeniden eski haline dönüştürüldü³⁹. Böylelikle Sinop'ta Pervâne dönemi başlamıştır.

³⁴ Mehmet Suat Bal, "Türkiye Selçuklu Devleti Tarihinde Bir Dönüm Noktası; II. İzzeddin Keykavus Dönemi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/38, 2005, s. 240.

³⁵ Ruysbroeck Willem, *a.g.e.*, s. 77-78.

³⁶ Murat Keçiş, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler 1204-1404*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s.71-72.

³⁷ Keçiş, *a.g.e.*, s. 156-157.

³⁸ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000, s. 62-63.

³⁹ Aksarayî, *a.g.e.*, s. 63.

1277 yılında Selçukluların içinde bulunduğu karışıklıklardan istifade eden Trabzon Rum Devleti, asker ve silah dolu gemilerle yeniden Sinop'a hücum etmiş, ancak Sinop "tutgavul"u (muhafız kuvvetleri komutanı) Emir Tay Boğa, bölgedeki Çepni Türklerinin de yardımıyla saldırıyı püskürtmüştür. Onun bu başarısından dolayı Selçuklu Sultanı III. Gıyâseddîn Keyhüsrev tarafından yine vazifesi başına gönderilmiş, aynı zamanda Sinop'ta bir kısım mülkler de ona tahsis edilmiştir. Bu yıl içinde Pervâne Muineddîn'in, Abaka Han'ın emriyle öldürülmesi neticesinde Sinop'taki Pervâne hâkimiyeti bir süre kesintiye uğramıştır. 1279-1280'de İlhanlı vezîri Şemseddîn Cüveynî Anadolu'ya geldiğinde Safranbolu, Bafra, Samsun gibi yerlerle birlikte Sinop çevresi Türklerinin de itaate alınması için emirler verdiği göre, bu tarihlerde Sinop ve çevresindeki Türkmenlerin başlarına buyruk hareket ettikleri söylenebilir. 1280 ve devamındaki birkaç yıl Sinop'a Çobanoğlu hükümdarı Yavlak Arslan'ın hâkim olduğu anlaşılmaktadır. 1289 yılı sonrasında II. İzzeddîn-i Keykâvûs'un oğlu Rükneddîn Keyümers'in de bir ara Sinop valiliği yapması, Pervâneoğullarının Sinop'taki otoritesinin kesintiye uğradığını göstermektedir. Sonraki yıllarda Pervâne Muineddîn'in oğlu Muineddîn Mehmed Bey şehrin yönetimini ele geçirmiştir⁴⁰.

Muineddîn Süleyman Pervane'den sonra oğlu Muineddîn Mehmet bizzat Sinop'a sahip olmuş ve 1296'ya kadar bölgede hükümet etmiştir. 1296 yılında öldükten sonra yerine oğlu Mühezzibüddîn Mes'ud geçmiştir. Bu dönemde Sinop, W. Heyd tarafından "korsan yatağı" olarak ifade edilmesine rağmen Osman Turan ise bu dönemde Sinop'un önemli bir liman ve milletlerarası bir ticarî merkez olduğunu belirtmiştir. Trabzon ve Kefe'ye giden gemiler aynı zamanda Sinop'a da uğramaktaydılar. Bu dönemde Sinop'ta bir Ceneviz kolonisi de kurulmuştu. Bu esnada bir Frenk donanması bin zırhlı asker ile Sinop'a alış-veriş bahanesi ile girdi; ani bir baskın ile Mühezzibüddîn Mes'ud'u esir edip Kefe'ye götürdüler. Mes'ud bu esareten ancak hatırı sayılı bir miktar olan 900 bin dirhem fidye-i necat vererek kurtulup Sinop'a dönebildi⁴¹. Bu kadar büyük bir meblağın ödenebilmesi, Muineddîn Mehmet Bey'in bıraktığı mirasın ne denli hatırı sayılır olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu rakam aynı zamanda Sinop'un nasıl zenginleştiğini de teyit etmektedir. Bu zenginliğin kaynağını I. Keykâvûs ve I. Keykûbâd dönemlerinde aramak gerekmektedir. Uzunçarşılı, Mühezzibüddîn Mes'ud'un 1300 yılında öldüğünü ifade etmesine karşın Osman Turan, Aynî'nin kaydına atıfla 1310 yılında Mes'ud Bey'in halen Sinop hâkimi olduğunu ifade etmiştir. Onun Sinop'ta ne kadar süre daha hükümet ettiği bilinmemektedir. Ondan sonra yerine oğlu Gazi Çelebi geçmiştir. Gazi Çelebi denizcilik hususunda oldukça yetenekli, deniz

⁴⁰ Yakupoğlu, *a.g.e.*, s. 4.

⁴¹ Aksaraylı, *a.g.e.*, s. 207; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. E. Ziya Karal, TTK, Ankara 2000, s. 614-615; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.630; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoynlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 2011, s. 148.

savaşlarında oldukça ustaydı ve bu bakımdan şöhreti olan bir beydi. Gazi Çelebi, Karadeniz’de 1322’ye kadar Ceneviz ve Trabzon devletinin etkinliğini azalttı. 1322’deki başarılı taarruzu ile Cenevizlilerin başlıca reislerini esir etti, tayfalarından bir kısmını hapsedti ve bir kısmını da öldürdü⁴². Gazi Çelebi, Sinop’taki mezar kitabesinde “*Bu kabir 722’de ölen Mes’ud Çelebi oğlu Gazi Çelebi’nin mezarıdır.*” şeklindeki ifadeye göre 1322 yılında vefat etmiştir⁴³.

Gazi Çelebi’den sonra Sinop, Candaroğlu Süleyman Paşa’nın eline geçti ve Osmanlılar’a kadar bölge Candaroğlu beylerinin hâkimiyetinde kaldı. Bu aile zamanında da denizcilik devam etti. Süleyman Paşa Sinop’a oğlu İbrahim Bey’i vali olarak gönderdi. 1340 yılında iki tane Sinoplu kadırgadan oluşan bir filo, Ceneviz ve Venedik bandıralı birçok gemiyi tutsak etti. Ceneviz Amirali Simon de Quarto, ticaret eşyası yüklü yedi kadırgasını Karadeniz’e soktuğu zaman Sinoplu kadırgalar Tana’dan gelecek başka bir kafileye hücum için pusuda idiler. Amiral ise bu durumda sorun yaşamamak için yükünü Kefe limanında boşalttı ve gemilerini silahlandırdı. Hatta bu gemilerin sayısını çok küçük yirmi gemiyle takviye etti. Bu şartlar altında Türk kadırgalarına karşı çıkabilmişti. Tüm bunlara rağmen Sinop; Heyd’e göre müspet olarak batı tüccarlarının uğradığı bir pazar ve menfi olarak da bir “korsan yatağı” olması hasebiyle özel bir konuma sahipti⁴⁴. Sinop’un Candaroğulları’nın eline geçmesinden sonra doğal olarak oradaki donanmanın da aynen beyliğe sirayet ettiği tabiidir. Hatta onlar gemi inşası hususunda daha da ileri gitmişler; özellikle Candaroğlu İsmail Bey zamanında dokuz yüz ton yük alabilen bir gemi inşa edilmiştir. Bu gemi Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul’a gönderilmiştir⁴⁵. Aynı zamanda Selçuklular ve Pervaneoğullarında olduğu gibi Candaroğulları da Sinop’ta Cami, Türbe, Çeşme ve Mescid gibi Türk-İslâm şehri kültürünün unsurlarını hatıra bırakmayı unutmamışlardır⁴⁶. 1351 tarihli Laurentiana haritasında, Sinop üstünde bir Ceneviz bayrağının olması orada bir konsolosluğun olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Venediklilerin de orada iki danışman ve on iki üyeli bir konsolos tarafından yönetilen bir kolonisi olduğu da bilinmektedir⁴⁷. Sinop hala Türklerin yönetimindedir ve fakat tüccar devletler oradan vaz geçmemektedir. XIV. yüzyılın sonuna doğru ticaret, Sinop limanından Samsun’a kaymıştır⁴⁸.

Yıldırım Bayezid 1395’te Sinop’u kuşatmış ve fakat ele geçirememişti. Sinop’un fethi Fatih Sultan Mehmet’e nasip oldu ve 1460’ta şehir Osmanlı

⁴² Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 630-631.

⁴³ M. Şakir Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukiler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeolojya ve Etnografya Dergisi*, 1949, S: V, s. 147; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 631.

⁴⁴ Heyd, *a.g.e.*, s. 615-616.

⁴⁵ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 145-146.

⁴⁶ M. Şakir Ülkütaşır, “Sinop’ta Candar Oğulları Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeolojya ve Etnografya Dergisi*, 1949, S: V, s. 152-191.

⁴⁷ Heyd, *a.g.e.*, s. 616.

⁴⁸ Guy Le Strange, *Doğu Hilafetinin Memleketleri*, Haz. Adnan Eskikurt ve Cengiz Tomar, Yeditepe Yay., İstanbul 2015, s. 196.

hâkimiyetine girdi. Bu tarihten itibaren şehir Osmanlılar'ın Karadeniz hâkimiyetlerinin devamında temel teşkil etmiş ve aynı şekilde siyasi, kültürel ve ekonomik önemini devam ettirmeye başlamıştır.

Ortaçağ gibi uzun bir dönemi kapsayan sürede Sinop hakkında gerek o dönemde yazılmış kaynak eserler ve gerekse günümüzde yazılmış araştırma eserlerin tamamı bu çalışmada verilmeye çalışılmıştır. Araştırmada sadece Sinop merkez değil günümüzde Sinop'a dâhil olan yerler hakkındaki eserlere de burada yer verilmiştir. Gerek kaynak eserler ve gerekse günümüzdeki yazılan araştırma eserlerde sadece Sinop'a özgü çalışmalardan ziyade Sinop hakkında bilgi veren her türlü çalışma dikkate alınmıştır. Hem Türkçe çevirileri hem de diğer dillerdeki çevirileri olan eserlerin Türkçe çevirilerinin verilmesine özen gösterilmiştir. Eserlerin tam künyesi verilmeye çalışılmışsa da çok az bir kısmının sayfa, cilt numarası, bazı yazarların adları gibi bilgilerine de ulaşılamadığı için burada belirtilememiştir.

3.Ortaçağ Sinop'u Hakkında Kaynakça Denemesi

3.1.Kaynaklar

Abdullah Püser Mohammed bin Kiya el-Mazenderani, *Risale-i Felekiyye (Kitab-us Siyakat)*, English, Turkish, Persian, Translated by (tercüme) İsmail Otar, Edt by (Editörler) Oktay Güvemli-Cengiz Toraman, İstanbul 2013.

Abûl-Farac (Ebü'l-Ferec-Bar Hebraeus), *Abû'l-Farac Tarihi*, C: II, Türkçeye çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1999.

Ahmed Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri (Mevlana'nın Etrafındakiler)*, Çev. Tahsin Yazıcı, C: II, İstanbul 1986.

Anna Komnena, *Aleksiad*, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yayınları, Ankara 1996.

Anonim Osmanlı Kroniği Osmanlı Tarihi (1299-1512), Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.

Anonim Tevârih-i Âl-i Selçuk, Tercüme ve notlar Halil İbrahim Gök-Fahreddin Coşkuner, Atif Yay., Ankara 2014.

Anonim, Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III Histoire des Seldjoukides d'asie Minure, Haz. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1952.

Aynî, Bedreddin Mahmud b. Ahmed, *Ikdu'l-Cumân fi Tarih-i Ehli'z-zemân*, Beyazid Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi nr. 2393, C: XXI.

Azîmi Tarihi, Metin-Çeviri ve Notlar Ali Sevim, TTK, Ankara 2006.

Dukas, *Bizans Tarihi*, Çev. Vladimir Mirrmiroğlu, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956.

Dukas, *Tarih Anadolu ve Rumeli 1326-1462*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008.

Dunn, E. Rosse, *The Adventures of Ibn Battuta: a Muslim Traveler of the 14th Century*, Berkeley, Los Angeles, California 2012.

Ebu'l Fidâ, *Ebü'l-Fidâ Coğrafyası (Takvimü'l-Büldan)*, Çev. Ramazan Şeşen, Yeditepe Yay., İstanbul 2017.

Edouard de Muralt, *Essai de Chronographie Byzantine 1057-1453*, St. Petersbourg 1871.

en-Nüveyrî, Şehabeddîn Ahmed b. Abdulvehhab, *Nihâyet el-Ereb fî Funûn el-Edeb*, C: XXX-XXXI, Tahkik. Necib Mustafa Fevvâz, Hikmet Küşlî Fevvâz, Beyrut-Lübnan 2004.

Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi, II. Kitap*, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu, Dizini, Hazırlayanlar Zekerîya Kurşun-Seyit Ali Yapı Kredi Yayınları İstanbul, Ocak 1998.

Göksu, Erkan, “Tarih-i Güzideye Göre Rum (Anadolu) Selçukluları”, *Nüsha*, (2008), S: 27, ss. 23-32.

Hadîdî Tarihi (Manzum Osmanlı Tarihi 1285-1523), Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.

Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, Çev. Mürsel Öztürk, TTK, Ankara 2006.

İbn Bibî, El-Hüseyn b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, *El-Evamirü'l Ala'yye fi'l Umuri'l-Ala'yye*, Tıpkıbasım, Haz. A. Sadık Erzi, TTK, Ankara 1956.

İbn Bibî, *El Evamirü'l-Ala'yye Fil-Umuri'l-Ala'yye (Selçuk-name), I-II*, Çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1996.

İbn Bibî, El-Hüseyn b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, *Selçuknâme*, Haz. Refet Yımanç-Ömer Özkan, Kitabevi, İstanbul 2010.

Katip Çelebi, *Kitab-ı Cihannüma*, Sadeleştirme Hüsnü Koyunoğlu vd., Tashih Bekir Karlığa vd., İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2010.

Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeret ül-Ahbâr*, Farsça nşr. Osman Turan, TTK, Ankara 1999.

Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000.

Klaviyo, *Timur Devrinde Semerkand'a Seyahat*, Nakışlar Yay., İstanbul 1975.

Mevlânâ Muhammed Neşrî, *Kitab-ı Cihannüma, Târih-i Evlâdı Oğuzhan ve Mülûk-i Selçûkiyye-yi Rûmiyye ve Selâtin-i Âli Osman*, 1951.

Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânümma Osmanlı Tarihi (1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2013.

Muhammed Et-Tancî, *İbni Batûta Seyahatnâmesi Tuhfetu'n-Nuzzâr fî Garaibi'l-Emsâr*, C: I-II, İstanbul 1983.

Müneccimbaşı Ahmet b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi Anadolu Selçukluları ve Beylikleri*, Haz. Ali Öngül, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2017.

Nizâmüddin Şâmî, *Zafernâme*, Çev. Necati Lügal, 2. Baskı, TTK, Ankara 1987.

Oruç Beğ Tarihi, Haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2014.

Oruç Beğ Tarihi-Ahmedî-Şükrullah: Üç Osmanlı Tarihi, Haz. Nihal Atsız, Ötüken Yayınları, İstanbul 2011.

Ruysbroeck Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255*, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul 2010.

Süryani Patrik Mihailin Vekayinamesi, C: II, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK (Basılmamış tercüme eser), yy.,

Şerefüddin Ali Yezdî, *Emîr Timur (Zafername)*, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2013.

Şihabeddin b. Fazlullâh el-Ömerî, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l-Ebsâr)*, Çev. ve notlar Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2014.

Ulus, İsmail, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi, Sinop 2014.

Üstün, Fulya, *Tarihsel Kaynaklara Göre Sinop Şehrinin Fiziksel Gelişimi (Antik Dönemden 19. Y.Y. Sonuna Kadar)*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2008.

Yakupoğlu, Cevdet-Musalı, Namık, Çobanoğulları Uç Beyliği Dönemine Ait Gideros Fetihmâmesi (683/1284), Çeviri ve Değerlendirme, *TAD*, (2018), C: XXXVII, S: 63, ss. 77-133.

Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2017.

Zachariado, Elizabeth, "Gazi Çelebi of Sinope", *Oriente e Occidente tra Medioevo ed eta Moderna Studi in onore di Geo Pistarino*, (1997), ss. 1271-1275.

3.2.Araştırma Eserler

a.Doğrudan Sinop ve İlçelerinden Bahseden Araştırma Eserler

Abdülkadiroğlu, Abdulkerim, "Candaroğlu İsmail Bey ve Hulviyyat-ı Sultani Adlı Eseri Üzerine Notlar", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler*, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu, Ankara 1989, ss. 45-54.

Ahmed Tevhid, "Kastamonu ve Sinop'ta İsfendiyaroğulları veyahut Kızıl Ahmediler", *TOEM*, (1326), S: 6.

Ahmed Tevhid, "Rum Selçuki Devletinin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavaif-i Müluk: Sinopda Pervanezadeler", *TOEM*, (1326), C: I, S: 4, ss. 253-257.

Ahmed Tevhid, "Gazi Çelebi", *TOEM*, (1329), C: VII, ss. 422-424.

Akşit, Ahmet, "Selçuklular Devrinde Sinop'ta Türk İskânı ve Bir Kıpçak Beyine Dair Notlar", *Sinop İli Değerleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara 2015, ss. 78-80.

Akyurt, M. Yusuf, *Merzifon, Samsun, Sinop*, 13 Ağustos-13 Eylül 1947.

Arslan, Melih-Chris, *Lightfoot, Antik Sikke Defineleri: Antalya Müzesi Pamphylia Defineleri ve C. S. Okray Koleksiyonu ile Burdur, Fethiye ve Sinop Müzelerinden Birer Define*, Ankara 1999.

Aydın, Filiz, "Sinop Alaiye (Süleyman Pervane) Medresesi", *Vakıflar Dergisi*, (1975), S: X, ss. 251-273.

Başoğlu, Bekir, *Boyabat Çevresi Tarihi*, Doğu Matbaacılık, Ankara 1972.

Başoğlu, Bekir, *Sinop İli Tarihi*, Ayyıldız Kitabevi, Ankara 1978.

Bayrakçıoğlu, Hilmi, *Sinop Şehri ve Limanı*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1945.

Behçet, Mehmet, "Sinop Kitabeleri (1)", *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, (1930), C: I, S: 5, ss. 43- 49.

Berberoğlu, Muhammed, *Beylikler Döneminde Sinop*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Bilim Dalı, Elazığ 2010.

"Boyabat", *Codex-Kultur-Atlas*, Codex-Verlag, TTK.

Bogdanoviç, Evgenij Vasil'eviç, *Sinop*, S. Petersburg, Kirşbaum 1878.

Brooke, Frances, *The Siege of Sinope: A Tragedy: As it is Acted at the Theatre-Royal in Covent-Garden, Printed for T. Cadell*, in the Strand, London 1781.

Can, Yılmaz, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiiler", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss. 117-134.

Çayırdağ, Mehmet, *Sinop Definesi (Emevilerden Osmanlılara Kadar Sikkeler)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1993.

Darkot, Besim, "Sinop", *İ.A.*, C: X, MEB, İstanbul 1967, ss. 683-689.

Deniz, İsmail, *Bir Sinop Monografisi*, Çatı Kitapları, İstanbul 2012.

Dikmen, Ferit, *Sinop Tarihine Ait Bilgiler*, Karınca Matbaası, İstanbul 1955.

Efe, İsmail, *Sinop Tarihi*, Şehir Kitapları, İstanbul 2018.

Eliaçık, Muhittin, "Sinop'ta Kurulan Gazi Çelebi Beyliği Üzerine", *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candarogulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 501-516.

Erdem, İlhan-Altınkaynak, Serhat, "Fetihten Osmanlı'ya Sinop", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Türk-İslam Sempozyumu 5-7 Ekim 2018*, *Bildiriler Kitabı*, Sinop 2018, C: II, ss. 861-878.

Eroğlu, Süreyya-Direr Akhan, A. Alev, "Seyahatnameler'de Sinop", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2013), C: XVII, S: 1, ss. 257-272.

Ertan, Ali, *Yesari Baba*, Muharrem Efendi Matbaası, Sinop 1941.

Esemenli, Deniz, *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Esemenli, Deniz, "Sinop Alaeddin Camii Ne Zaman Yapıldı?", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi II*, (23-27 Eylül 1991), Ankara 1995, ss. 93-102.

Esemenli, Deniz, "Alâeddin Camii", *Dia*, C: Iı, ss. 328-329.

Gedik, Ahmet, "Candaroğlu Celâleddin Bayezid Dönemine Ait İki Kitâbeye İlişkin Tashihi Gereken Bazı Hususlar", *İstem*, (2007), S: 9, ss. 209-218.

Gökoğlu, Ahmet, *Paflagonia-Faflagonya-(Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve Civarı) Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1952.

Güldal, Fatih, *Fetih'ten Osmanlılara Kadar Sinop Şehri Tarihi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2003.

Her Yönüyle Durağan, Genel Yayın Sorumlusu Cemalettin Bal, Durağan Kaymakamlığı, t.y., Sinop.

Her Yönüyle Sinop, Sinop Valiliği, Sinop 1992.

Işın, M. Akif-Tatlıcan, İsmail-IŞIN, Münire, *Sinop*, Dönmez Ofset, Ankara 1992.

İnbaşı, Mehmet, “Kamaniçe Seferi ve Sefer Güzergahı, Anadolu 'da Gelişen Bazı Önemli Ticaret Merkezleri (Antalya - Kayseri-Sivas ve Sinop)”, *Anadolu'da Tarihi Yollar ve Şehirler Semineri, 21 Mayıs 2001, Bildiriler*, “Globus” Dünya Basımevi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 2002, ss. 133-155.

Karakaş, Mehmet, *Sinop Tarihi*, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1971.

Karakök, Tunay, “Sinop Hâkimi Bir Beylik: Pervaneoğulları Beyliği (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu Hakkında Bir Değerlendirme)”, *Asia Minor Studies*, (2014), Vol: 2, pp. 29-38.

Keleş, Bahattin, “Anadolu 'da Gelişen Bazı Önemli Ticaret Merkezleri (Antalya-Kayseri-Sivas ve Sinop)”, *Anadolu'da Tarihi Yollar ve Şehirler Semineri, 21 Mayıs 2001, Bildiriler*, “Globus” Dünya Basımevi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 2002, ss. 25-38.

Kramers, Johannes Heindrik, “Sinub”, *EF²*, Vol: 9, Leiden 1997, pp. 653-654.

Maden, Fahri, “Sinop'ta Pervaneoğulları Beyliği (1277-1322)”, *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları- Candaroğulları-Pervâneoğulları- 3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Ed. Halil Çetin, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 517-545.

Nur, Rıza, “Sinop At Damgaları”, *Konya Mecmuası*, (1941), S: 36, ss. 13-17.

Oral, M. Zeki, *Durağan ve Baфра'da İki Türbe*, TTK, Ankara 1959.

Orta Anadolu (Kuzey-Güney) Evliyalari: Kırşehir, Konya, Nevşehir, Niğde, Sinop, Sivas, Tokat, Yozgat, 2 C, Tertip Heyeti Kemal Yavuz-Ramazan Ayvallı-Ethem Levent-Ali Kara-Ali Yılmaz-Bahaeddin Apak-Burhan Kılıç-Erdoğan Sevim-Muzaffer Durgut-Mehmet Oruç-Saim Kökçü-Yaşar Taşdemir-Abdüllatif Uyan, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 2004.

Öz, Mehmet, “Sinop”, *DİA*, C: XXXVII, Ankara 2009, ss. 252-256.

Özalp, A. Cemil, “Sinop Tarihi Hakkında Bir Mütalaa”, (1936), *Dranaz*, S: 5, ss. 6-7.

Özalp, A. Cemil, “Sinop Tarihi Hakkında Bir Mütalaa”, (1936), *Dranaz*, S: 7, ss. 3-4.

Özkarıcı, Mehmet., “Sinop'ta Candaroğulları Beyliği Sandukaları”, *Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, Ed. M. Denктаş-Y. Özbek Kayseri 2001, ss. 435-461.

Özköse, Kadir, “İbni Batuta Seyahatnamesi Bağlamında Çankırı, Kastamonu ve Sinop Zaviyelerinin Sosyo Kültürel Dinamikleri”, *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları- Candaroğulları-Pervâneoğulları- 3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 30-40.

Peacock, Andrew, “Ortaçağda Müslüman Bir Sınır Şehri Sinope”, *Onbeşyüzlük Araştırmanın Sonuçları, Özetler, (7-9 Mayıs 2009)*, Sinop 2009.

Redford, Scott, “Sinop in the Summer of 1215, The Beginning of Anatolian Seljuk Architecture”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, (2010), Vol: 16, No. 1, ss. 125-538.

Redford, Scott, *İktidar İmgeleri (Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları*, İngilizceden Çev. Barış Cezar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

Robinson, David M., “Eski Sinop (Üçüncü Bab-Sinop Ticareti)”, Çev. Nazlı Tengirşek, *Dranaz*, (1937), S: 15, ss. 4.

Ruge, W. “Sinope”, *Pauly -Aealencyclopædie der Classichen Altertumswissen Schaft*, Neue Bearbeitung, C: III, S: 1, ss. 252-255.

Sinop Kalesi ve Tarihi Cezaevi, Ed. Gürcan Şentürk, Yeniden Grup Matbaacılık Kâğıtçılık San. Tic. Ltd. Şti, Ankara 2008.

Sinop Tarihi ve Kültür Envanteri, Koordinatörler Ahmet Cengiz-Ekrem Yaman-Hikmet Tosun-Fuat Dereli, Sinop 2013.

“Sinop”, *Türkiye İller Ansiklopedisi*, C: II, İstanbul 2005.

“Sinop”, *Yurt Ansiklopedisi*, C: IX, İstanbul 1982-1983, ss. 6746-6834.

Solak, Emin, *Candaroğulları Beyliği Döneminde Sinop*, Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Sinop 2017.

Streuber W., Theodore, *Sinope*, ein Historisch-Antiquarischer Umriss, Basel 1855.

Şahin, Feridun Suha, “Diyarbakır Müzesi’ndeki Bir Grup Snope Sikkesi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2010), C: X, S: 45, ss. 89-106.

Şahin, Mustafa-Tunç, Zekiye, “Türkiye Selçuklularının Sinop’un Fethinde Gâşiye’yi Hâkimiyet Âlameti Olarak Kullanmaları ve Fetih İçin Gönderilen Fütüvvetnâme, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2018), C: XVII, S: 2, ss. 701-710.

Taeschner, Franz, *Die Türbe der Isfendiyar Oglu in Sinop*, Beiträge zur Kunstgeschichte Asiens, Hrsg. von Oktay Aslanapa, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Enstitüsü 1963.

Taescher, Franz, *Die Grosse Moscnee in Sinop, Atti der Secanto Congresso Internazionale di Arte Turca*, Venezia 1963, Napoli 1965, ss. 249-252.

Tarihte Sinop’tan Yetişenler, Sinop Valiliği Kültür Müdürlüğü Sinop Valiliği Yayınları, Sinop 1991.

Tarkan, Hasan, “Tarihte Sinop”, *Dıranaz*, (Sinop 1941), S: 49, ss. 5-6.

Tokgöz, Dündar, *Sinop Turizmi ve Eski Eserler Rehberi*, Ankara 1973.

Topaç, Ali Ziya, *Hamzabey Tarihi: Sinop ve İzmir Fatihî*, Bursa 1949.

Tunç, Z., Şahin, M., “Türkiye Selçukluları Döneminde Âşıklar Adası “Sinop”un Fethi”, *14. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 22–23 Ağustos 2016*, Ed. A. Vehbi Can vd., Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yay., Gostivar/MAKEDONYA İstanbul 2016, ss. 290-297.

Tütüncü, Mehmet, “Sultan-ul-Bahreyn İki Denizin Hâkimi: Selçuklular Zamanında Sinop ve Sinop-Alanya Ticaret Yolu”, *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candarogulları-Pervâneogulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 99-12.

Ulus, İsmail, *Açıklamalı Sinop Kitabeleri*, Sinop Belediyesi, Sinop 2014.

Ülkütaşır, Hüseyin Hilmi, *Sinop Kitabeleri*, Sinop Matbaası, Sinop 1339.

Ülkütaşır, Mehmet Şakir, “Tarihte Sinop: Selçukludan Osmanlı Türklerinin Zabtına Kadar H. 711–864”, *Sinop Gazetesi*, 30 Haziran 1927.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Sinop Kitabelerinde Basılı Olmayan Birkaç Metin”, (1933), *T.T.A.E.D*, S: 1, ss.157-159.

Ülkütaşır, M. Şakir, *Sinop'ta Candar Oğulları Zamanına Ait Tarihi Eserler*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1934.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Sinop’ta Selçuklular Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnoğrafya Dergisi*, (1949), S: 5, ss. 112-151.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Anadolu Selçukluları Tarafından Sinop’un Muhasara ve Zabtı”, *Türk Kültürü*, (1971),S: 106, ss. 814-819.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Sinop’ta Selçuklular Zamanına Ait İki Tarihi Eser”, *Türk Etnoğrafya Dergisi*, (1976), S: 15, ss. 117- 124.

Ülkütaşır, M. Şakir, *Sinop'ta Selçuklular Zamanına Ait İki Tarihi Eser Alâüddin Câmîi*, TTK, Ankara 1976.

Üstün, Fulya, *Tarihsel Kaynaklara Göre Sinop Şehrinin Fiziksel Gelişimi (Antik Dönemden 19. Y.Y. Sonuna Kadar)*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2008.

Yakupoğlu, Cevdet, *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi: Kastamonu, Sinop, Çankırı, Bolu: XIII-XV. Yüzyıllar*, Gazi Kitabevi, Ankara 2009.

Yakupoğlu, Cevdet, “Selçuklu ve Beylikler Devri Sinop Zaviyeleri (XIII-XV. Yüzyıllar)”, *Sinop İli Değerleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara 2015, ss. 102-108.

Yavuz, Kemal, *Sinopeli Sinova-Sinope-Sinop*, Akis Kitap, İstanbul 2017.

Yılmaz, Hüsnü, *Sinop'un Tarihi*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1966.

Zachariado, Elizabeth, “Gazi Çelebi of Sinope”, *Oriente e Occidente tra Medioevo ed eta Moderna Studi in onore di Geo Pistarino*, 1997, ss. 1271-1275.

b.Dolaylı Olarak Sinop ve İlçelerinden Bahseden Araştırma Eserler

Acun, Fatma, “Tarih Boyunca Pontus”, *Milli Mücadele Döneminde Giresun Sempozyumu*, 6-7 Mart 1999, Giresun Belediyesi Yay., İstanbul 1999, ss. 19-34.

Ahmed Tevhid, *Meskûkât-ı Kadime-i İslâmiyye Kataloğu*, Mahmudbey Matbaası, Konstantiniyye 1321.

Akarsu, Seda-Yöndemli, Fuat-Tırpan, Ahmet A., “Candaroğulları Beyliği Döneminde Tıp”, *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 276-298.

Albayrak, Meltem, “Candaroğulları Beyliği’nin Kuruluşu ve Osmanlı Beyliği ile Münasebetlerine Dair Bir Değerlendirme”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, (2018), C: IV, S: 7, ss. 73-100.

Algül, Hüseyin, “Türkiye Selçukluları Devrinde Akdeniz Siyasetine Genel Bir Bakış”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 645-650.

Alp, Erdoğan, *Candaroğulları Beyliği ve Kastamonu*, Kastamonu 2000.

Alptekin, Çoşkun, “Türkiye Selçukluları”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C: VIII, İstanbul 1992.

Altun, Ara, “Türkiye Selçukluları Mimarlığı”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 820-827.

Anatürk, Selahattin, *Başlangıcından XIII. Yüzyıla Kadar Karadeniz’in Kuzeyi ile İlgili Doğu ve Batı Menşeyli Yazılı Kaynaklar*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Programı, İstanbul 2010.

Arik, M. Oluş, “Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”, *Anadolu (Anatolia)*, (1967), S: XI, ss. 57-99.

Aslan, İlhan, “Doğu Karadeniz’de Moğol Hâkimiyeti”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (2017), C: VII, S: 3, ss. 605-608.

Ayan, Ergin, “Moğol Devri Avrupalı Seyyahlara Göre Karadenizin Kuzeyi”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (2011), S: 30, ss. 43-70.

Aydın, H., *Candaroğullarından Kalan Eserler*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1974.

Ayönü, Yusuf, “Selçuklu-Bizans İlişkileri”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 598-617.

Aytaç, İsmail, “Selçuklu Kervansarayları”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 854-864.

Bakır, Abdülhalik-Berberoğlu, Muhammed, “Beylikler Dönemi Öncesinde Karadeniz’de Uluslararası Ticaret”, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, (2017), C: I, S: 1, ss. 153-177.

Bal, Mehmet Suat, “Türkiye Selçuklu Devleti Tarihinde Bir Dönüm Noktası; II. İzzeddin Keykavus Dönemi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, (2005), C: XXIV, S: 38, ss. 259-258.

Bal, Mehmet Suat, “Türkiye Selçuklu Devleti’ndeki Sosyal Kurumların Teşekkülünde Rol Oynayan Kişilerin Siyasi ve Ekonomik Durumları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, (2016), C: XXXV, S: 59, ss. s.21-42.

Baçoğlu, Bekir, *Boyabat Çevresi Tarihi*, Doğuş Matbaacılık, Ankara 1972.

Bayburtluoğlu, Zafer, *Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1993.

Baykara, Tuncer, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I*, TKAE Yay., Ankara 2000.

Baykara, Tuncer, "Türkiye Selçuklu Döneminde Toplum ve Ekonomi", *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 223-257.

Bayram, Mikail, "Pervaneoğulları Zamanında İlimi Çalışmalar", *I. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13 -17 Ekim 1986)*, Samsun 1988, ss. 383-387.

Bedirhan, Yaşar-Zeki, Atçeken, *Malazgirtten Vatana Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Kitabevi, Konya 2014.

Bedirhan, Yaşar, "Türkiye Selçuklularında Dış Ticaret", *Turkish Studies*, (2014), C: IX, S: 5, ss. 371-402.

Bedirhan, Yaşar, "Milletlerarası Ticaret Bağlamında Türkiye Selçuklu Devleti'nin Ticari Münasebette Bulunduğu Devletler ve Tâcirler", *The Journal of Academic Social Science Studies*, (2016), S: 43, ss. 325-346.

Bedirhan, Yaşar, "Türkiye Selçuklu Sultanlarının Milletlerarası Ticareti Geliştirmek İçin Yürüttüđu Faaliyetler ve İzlediği Politikalar", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2016), C: IX S: 42, ss. 483-502.

Bedirhan, Yaşar, "Selçuklu Türkiyesinde Moğol İsyânlarının Sebep ve Sonuçları", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2017), S: 50, ss. 126-144.

Bedrosian, Robert, *The Armenian People from Ancient to Modern Times, Armenia during the Seljuk and Mongol Periods*, Vol: 1, Ed. Richard G. Hovannisian, New York, 1997, pp. 241-271.

Bijişkyan, P. M., *Karadeniz Kıyıları Tarihi ve Coğrafyası 1817-1819*, İstanbul 1969.

Bilgin, Orhan, "Fahreddin-i Iraki", *DİA*, C: XII, İstanbul 1995, ss. 84-86.

Boran, Ali, "Türk Sanatında Kale Mimarisi", *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 878-892.

Bostan, M. Hanefi, "Anadolu'da Çepni İskânı", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 299-311.

Bosworth, Clifford Edmund, *Doğuşundan Günümüze İslam Devletleri*, Çev. Hande Canlı, Kaknüs Yay., İstanbul 2005.

Boz, Murat, *XIII-XV. Yüzyıllarda Anadolu Kentleri ve Kentliler*, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli 2014.

Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2014.

Combe, Etienne-Sauvaet, Jean-Wiet, Gaston, *Répertoire Chronologique D'Epigraphie Arabe, 10, Le Caire: Imprimerie De L'Institut Français D'Archéologie Orientale* 1939.

Crane, Howard, "Anadolu Beylik Döneminde Mimari ve Himaye", *Türkler*, C: IX, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 30-37.

Çakan, İlker, *Karadeniz Bölgesi*, Samsun 2005.

Çakmak, Ali, *Türkiye Selçukluları'nda Zirâî Hayat*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2005.

Çakmakoğlu, Kuru, *Alev Çankırı Fatihî Emir Karatekin'in Türbesi*, (2007), S: 43, ss.63-84.

Çantay, Gönül, "Türk Mimarisinde Kervansaraylar", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 76-86.

Çapar, Ömer, "Karadeniz'de En Eski Grek Yerleşmeleri", *A.Ü. DTCF Dergisi*, (1991), XV/26, ss. 303-327.

Çavuşdere, Serdar, "Selçuklular Döneminde Akdeniz Ticareti, Türkler ve İtalyanlar", *Tarih Okulu*, (Yaz, 2009), S: IV, ss. 53-75.

Çelik, Ali, "Çepnilerin Anadolu'nun Türkleştirilmesindeki Yeri ve Önemi", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 312-323.

Çetin, Osman, "İskânlarla Anadolu'nun Türk Vatanı Hâline Gelmesi", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 260-268.

Çınar, Hüseyin, "Osmanlı ve Candaroğulları Hanedanları Arasında Evlilik İlişkileri", *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 14-27.

Çiftçi, Cafer, "XIV. Yüzyılda Anadolu'da Uç Beyliklerinin Siyasî ve İktisadî Faaliyetleri", *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, ss. 393-406

Çiftçi, Fazıl, *Candaroğlu İsmail Bey: Şahsiyeti ve Eserleri*, Kastamonu 1996.

Dânişmend Gazi Destanı, Haz. Necati Demir, Niksar Belediyesi, Niksar 2005.

Demir, Mustafa, "Türkiye Selçuklu İktisadî Gelişimi İçinde Karadeniz Ticaret Yolu", *Anadolu'da Tarihi Yollar ve Şehirler Semineri, 21 Mayıs 2001, Bildiriler*, "Globus" Dünya Basımevi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 2002, ss.15-24.

Demir, Necati, "Hacıemiroğulları Beyliği", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 824-829.

Demircan Aksoy, Zeynep, "XIV. Yüzyılda Anadolu Türk Tezhip Tasarımlarının Dönemin Mimari Bezemelerine Yansıması", *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 146-170.

Dilaver, Sadi, *Anadolu'da Selçuklu Mimarisinin Gelişmesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1970.

Döğüş, Selahattin, "Osmanlı Fütuhatına Candarlı Sahasından Gelen Yardımlar", *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 407-423.

Dökü, F. Eray-Dinç, Güven-Şimşek, Fatma, "Ahmet Gököğlü Not Defterleri: Paphlagonia Bölgesi İlk Kültür Envanteri", *Anadolu / Anatolia*, (2006), S: 30, ss. 65-82.

Durukan, Aynur, “Beylikler Dönemi Kültür Ortamından Bir Kesit”, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (2014), C: IX, S: 10 ss. 391-502.

Erdem Kuşcu, Ayşe Dudu, “Türkiye Selçuklularında Ordu ve Donanma”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 176-188.

Erdmann, Kurt, “Zur Türkisehen Baukunst Seldschukischer und Osmaniseher Zeit”, *Istanbul Mitteilungen*, VII, İstanbul 1958, ss. 1-39.

Ersan, Mehmet, “Selçuklu - Ermeni İlişkileri”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 635-644.

Fallmayer, J. Philip. *Doğu'dan Fragmanlar*, Çev. Hüseyin Salihoğlu, Ankara 2002.

Galip, İsmâil, *Takvim-ı Meskûkât-ı Selçukiyye*, Turhan Yay., Ankara 1971.

Gordlevskiy, Vladimir Aleksandroviç, *Küçük Asya'da Selçuklular*, Terc. Abdülkadir İnan, TTK, Ankara 2015.

Göksu, Erkan, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, TTK, Ankara 2010.

Gül, Muammer, “XIII.-XV. Yüzyıllarda Anadolu Türkleri İle Trabzon İmparatorluğu Arasındaki İlişkiler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2003), C: XIII, S: 2, ss. 421-437.

Günal Öden, Zerrin, “Karasioğulları Beyliği” *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss.781-786.

Günler, Mevlüt, “Pervâne Muînüddin Süleyman ve Pervâneoğulları Beyliği'nin Kuruluşu”, *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candarogulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Ed. Halil Çetin, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 480-500.

Hacıgökmen, M. Ali, “Türkiye Selçuklu Devlet Adamlarından Esededdin Ayaz”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (2010), S: 27, ss. 471- 488.

Hamdi Vehbi, *Meşahir-i İslam*, Mihran Matbaası İstanbul 1303.

Hammer, Von Jozeph, *Osmanlı Tarihi*, C: I, MEB, İstanbul 2005.

Hasan b. Abdülmü'min el-Höyî'nin Kaleminden Selçuklu İnşâ Sanatı, Gunyeyü'l-Kâtip ve Münyetü't-Tâlib Rusûmu'r-Resâ'il ve Nücûmu'l-Fezâ'il, Haz. Cevdet Yakupoğlu-Namıq Musalı, TTK, Ankara 2018.

Haykiran, Kemal Ramazan, “Anadolu'da Bir İlhanlı Valisi: Demirtaş Noyan (1314– 1328)”, *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2009), S: 23, ss. 161-177.

Heyd, Wilhelm, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, TTK, Ankara 2000.

Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi I*, Haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Amasya Belediyesi Yay., Ankara 1986.

İğdemir, Uluğ, “Merhum Halil Ethem'in Türk Tarih Kurumu'na Armağan Ettiği Türk İslam Devri Kitabe Estampajları”, *Belleten*, (1940), C: IV, S: 16, ss. 545-563.

İnal, Güner, “Ortaçağ'da Anadolu'da Çalışan Suriye-Mezopotamya'lı Sanatçılar”, *Sanat Tarihi Yıllığı, XI*, İstanbul 1981, ss. 83-95.

İnalçık, Halil, “Murad II”, *İ.A.*, MEB, İstanbul 1978, ss. 593-615.

İnan, Kemal, “Fatih Sultan Mehmed-İstanbul'un Fethi ve Etkileri”, *Türkler, C: IX*, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 279-311.

İnan, Kenan, “Trabzon'un Osmanlılar Tarafından Fethi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2003), S: 1, ss. 71-84.

Kafesoğlu, İbrahim, *Selçuklu Tarihi*, MEB, İstanbul 1992.

Kafalı, Mustafa, “Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi”, *Türkler, C: VI*, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 177-193.

Karakök, Tunay, “Candaroğulları Beyliği Döneminde Sosyal Kültürel Hayata Dair Bir Değerlendirme”, *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 79-98.

Karalihoğlu, Murat, “Batı Karadeniz'de Beylikler Dönemi Eserleri ve Yerleşimlerinde Antik Dönem Bağlantısı”, *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 440-478.

Kaya, Esin, “Türkiye Selçuklularında Bilimsel Çalışmalar”, *Türkler, C: VII*, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 540-559.

Kayhan, Hüseyin, “Ladik Beyliği (1261-1403)”, *Türkler, C: VI*, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 763-770.

Kaymaz, Nejat, *Pervane Mu'inü'd-din Süleyman*, Kaynak Yayınları, Ankara 1970.

Kaymaz, Nejat, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü'd-din Keyhüsrev ve Devri*, TTK, Ankara 2009.

Keçiş, Murat, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler 1204-1404*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2009.

Keçiş, Murat “XIII-XIV. Yüzyıl Bizans ve İslam Kaynaklarına Göre Kuzeybatı Anadolu Yol Ağları”, *Bellekten*, (2013), C: LXXVII, S: 280, ss. 849-874.

Keçiş, Murat, “II. Manuel Palaiologos'un Mektuplarında Sultan Yıldırım Bayezid ve Osmanlılar” *The Journal of Academic Social Science Studies*, (2013), C: VI, S: 3, ss. 301-320,

Kesik, Muharrem, “Muinüddin Süleyman Pervane”, *DİA*, C: XXXI, İstanbul 2006, ss. 91-93.

Kesik, Muharrem, “Pervaneoğulları”, *DİA*, C: XXXIV, İstanbul 2007, ss. 245-246.

Kesik, Muharrem, *Anadolu Türk Beylikleri*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2018.

Keskin, Mustafa, “Gazi Süleymanşah ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu”, *Türkler, C: VI*, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 529-536.

Kılıç, Şahin, “Yükselme Devri Selçuklu-Bizans İlişkileri”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 618-629.

Kılınc, Hakan, *Ortaçağ Akdenizinde İspanyol Bir Seyyah: Pero Tafur’un Doğu Seyahati (Tercüme ve Değerlendirme)*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Muğla 2014.

Kırpık, Güray-Cebeci, Ahmet, “Kuzey Batı Anadolu’da Hristiyan Türklerin İskânı ve Kullandıkları Şahıs Adları”, *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 41-64.

King, Charles, *Karadeniz*, Çev. Zülal Kılıç, 2. Baskı, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008.

Koca, Salim, *Sultan I. İzzeddin Keykâvus Zamanında Türkiye Selçuklu Devleti (1211-1220)*, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1989.

Koca, Salim, *Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211- 1220)*, TTK, Ankara 1997.

Koca, Salim, “Anadolu Türk Beylikleri”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 703-755.

Koca, Salim, “Türkiye Selçuklu Sultanlarının İzledikleri Ekonomik Politikalar”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 344-353.

Koca, Salim, “Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus’un Şahsiyeti ve Tarihi Rolü”, *Türkler*, C: VI, 2002, ss. 580-589.

Koca, Salim, *Selçuklular’da Ordu ve Askerî Kültür*, Ankara 2005.

Koca, Salim, “Türkiye Selçuklu Devletini’nin Temel İç ve Dış Politikaları ve Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev (1192-1196, 1205-1211)”, *USAD*, S: 5, 2016, ss. 25-67.

Korobeinikov, Dimitri, “Doğunun ve Batının Hükümdarı: Müslüman ve Hristiyan Kaynaklarında Selçuklu Hanedanlığına Dair Kavram ve Unvanlar”, *Anadolu Selçukluları Ortaçağ Ortadoğusu’nda Saray ve Toplum*, Ed. A. C. S. Peacock-Sara Nur Yıldız, Çev. A. Sait Aykut, YKY, İstanbul 2017.

Köprülü, M. Fuad, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, TTK, Ankara 1991.

Köse, Bayram Arif, “Ortaçağda Trabzon Limanının Tarihsel Coğrafyasının Siyasal ve Ekonomik Sonuçları”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (2017), S: 22, ss. 9-42.

Kramers, Johannes Heindrik, “Muin-üd-Din”, *İ.A.*, C: VIII, MEB, 1979, ss. 556-557.

Le Beau, Charles, *Historie du Bas-Empire*, Paris 1824.

Martin, M. E., “The Venetian-Seljuk Treaty of 1220”, *Oxford Journals*, Oxford University Press, (1980), Vol: 95, pp. 321-330.

Merçil, Erdoğan, “Anadolu Beylikleri”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., Ankara 1992, ss. 297-322.

Merçil, Erdoğan, *Türkiye Selçukluları’nda Meslekler*, TTK, Ankara 2000.

Merçil, Erdoğan, “Türkiye Selçukluları”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 503-528.

Merçil, Erdoğan, *Selçuklular'da Hükümdarlık Alâmetleri*, TTK, Ankara 2007.

Metin, Tülay, “Türkiye Selçuklu Devleti'nin Karadeniz'deki Siyasî ve Askerî Faaliyetleri”, *Akademik İncelemeler*, (2008), C: III, S: 2, ss. 13-26.

Miller, William, *Son Trabzon İmparatorluğu*, Heyemola Yay., İstanbul 2007.

Mordmann, J. Heinrich, “İsfendiyoğulları”, *İ.A.*, C: V/2, MEB, İstanbul 1978, ss. 1072-1074.

Ocak, Ahmet Yaşar, “Anadolu Beyliklerinin Teşkilat ve Kültürü”, *DİA*, C: III, İstanbul 1993, ss. 139-141.

Ocak, Ahmet Yaşar, *Sarı Saltık Popüler İslam'ın Balkanlar'daki Destanı Öncüsü*, TTK, Ankara 2002.

Ostrogorsky, George, *Bizans Devletleri Tarihi*, TTK, Ankara 2017.

Ozanoğlu, İhsan, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar: Candaroğulları (İbrahim Bey)*, Kastamonu 1959.

Ozanoğlu, İhsan, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar: Candaroğulları (İsmail Bey)*, Kastamonu 1959.

Ozanoğlu, İhsan, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar: Candaroğulları (Kasım Bey)*, Kastamonu 1959.

Ozanoğlu, İhsan, *Kastamonu'nun Yetiştirdiği Meşhur Adamlar: Candaroğulları (Şücaüddin Süleyman Paşa)*, Kastamonu 1959.

Öden Günel, Zerrin, “İsfendiyar Bey”, *DİA*, C: XXII, ss. 512-514.

Öngül, Ali, *Selçuklular Tarihi 2, Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2014.

Özbek, Yıldırım, “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Süsleme”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 893-910.

Özcan, Koray, “Anadolu Türk Kent Tarihinden Bir Kesit”, *Bilig*, (2006), S: 38, ss. 161-184.

Özcan, Koray, “Anadolu'da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekânsal Kademelenme (1)”, *METU JFA*, (2006), C: XXIII, S: 2, ss. 21-31.

Özkan, Mustafa, “Selçuklular ve Beylikler Devrinde Türk Dili”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 593-608.

Leaf, Walter, “The Commerce of Sinope”, *The Journal of Hellenic Studies*, (1916), Vol: 36, pp. 1-15.

Öztürk, Necdet, “Fetret Devri ve Osmanlı Hâkimiyetinin Yeniden Tesisi”, *Türkler*, C: IX, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 221-251.

Pachymeres, G. Georgil, *Pachymeris de Michaelae et Andronico Palaeolopis Libri*, Vol: II, Ed I. Beckerl, Bonnae 1835.

Polat, M. Said, *Moğol İstilasına Kadar Türkiye Selçuklularında İçtimai ve İktisadî Hayat*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 1997.

Polat, M. Said, "Selçuklu Türkiyesi'nde Ticaret", *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 375-385.

Protektor, Menandros-Simokattes, Theophylaktos, *Bizans Kaynaklarında Türkler*, Çev. İsmail Mangaltepe, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul 2000.

Ramsay, W. Mitchell, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. Mihri Pektaş, MEB, İstanbul 1960.

Sağlam, O. Ferid, "Timurla Müşterek Candaroğlu İsfendiyar Sikkeleri", V. Türk Tarih Kongresi, *Bildiriler*, Ankara 1960.

Sarıkaya, A. Yaşar, *Bir İnci Memleketim*, Ceylan Ofset, Samsun.

Savi, Saime İnal, "Farsça Kaynaklarda Candaroğulları ve İsmail Bey", *Kuzey Anadolu Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler, Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları- 3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 3-13.

Savk, Serkan, *Türkiye Selçukluları Devrinde Haberleşme (XI.-XIII. Yüzyıllar)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara 2007.

Sevgen, Nazmi, *Anadolu Kaleleri*, Ankara 1959.

Sevim, Ali-Yücel, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK, Ankara 1991.

Sevim, Ali-Erdoğan, Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilat ve Kültür*, TTK, Ankara 1995.

Solak, Kürşat, "Memlûk Devleti-Candaroğulları Beyliği Münasebetleri", *Kuzey Anadolu'da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 424-437.

Solmaz, Sefer, "Dânişmendliler", *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 430-451.

Sönmez, Zeki, *Anadolu Selçuklularında Atabeylik, Atabey Esededdin Ayaz ve 13. Yüzyıl Mimarisine Katkıları 5. Antalya Selçuklu Semineri*, Antalya İl Kültür Müdürlüğü Yay., Antalya 1998.

Spuler, Bertold, *İran Moğolları Siyaset, İdare ve Kültür İlhanlılar Devri*, Çev. Cemal Köprülü, Ankara 1987.

Strange, G. Le, *Doğu Hilafetinin Memleketleri*, Haz. Adnan Eskikurt, Cengiz Tomar, Yeditepe Yay., İstanbul 2015.

Sümer, Faruk, *Yabanlı Pazarı*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1985.

Sümer, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992.

Sümer, Faruk, "Selçuklular Devrinde Ticaret", *Türk Dünyası Araştırmaları*, (1993), S: LXXXIII, ss. 9-14.

Sümer, Faruk, *Türk Devletlerinde Şahıs Adları*, C II, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1999.

Sümer, Faruk, “Anadolu'da Oğuz Boylarına Ait Yer Adları”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 355-357.

Sümer, Faruk, “Keykâvus I”, *DİA*, C: XXV, Ankara 2002, ss. 352-353.

Şaman Doğan, Nermin, “Selçuklu Döneminde Siyasi ve Bani Kimliği ile Zeyneddîn Beşâre”, *Turkish Studies*, (2014), C: IX, S: 10, ss. 957- 976.

Şaman Doğan, Nermin, “Anadolu Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus Döneminde (1211-1220) Baniler ve İmar Faaliyetleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2016), S: 24, ss. 219-250.

Şeker, Mehmet, *Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2007.

Taş, Kenan Ziya, “Kuzey-Batı Anadolu'da Osmanlı Öncesi Vakıfları”, *Kuzey Anadolu Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler, Çobanoğulları- Candaroğulları-Pervâneoğulları- 3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 218-230.

Tellioğlu, İbrahim, “Vital Cuinet'e Göre Karadeniz Bölgesi'nin Nüfusu”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1998), S: 3, ss. 95-102.

Tellioğlu, İbrahim, “Tarih Boyunca Grekçe Konuşan Topluluklar”, *Türk Kültürü*, (2004), S: 493-494, ss. 594-598.

Tellioğlu, İbrahim, “Doğu Karadeniz Bölgesindeki Rum Varlığına Dair Görüşler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (2004), C: XX, S: 60, ss. 785-797.

Tellioğlu, İbrahim, “Trabzon Rum Devletinin Kuruluşu Hakkında Tartışmalar”, *Erdem*, (2004), C: XIV, ss. 139-146.

Tellioğlu, İbrahim, “Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, (2007), Vol: 2/2, ss. 654-664.

Tellioğlu, İbrahim, *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler*, Serander Yayınları, Trabzon 2007.

Tellioğlu, İbrahim, “Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Komnenos Hakimiyeti (1204-1461) ve Türkler”, *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, Ed. Veysel Usta, Serander Yayınları, Trabzon 2008, ss. 109-124.

Tellioğlu, İbrahim, *Komnenosların Karadeniz Hâkimiyeti: Trabzon Rum Devleti (1204-1461)*, Serander Yayınları, Trabzon 2009.

Togan, A. Zeki Velidî, *Umumî Türk Tarihi'ne Giriş*, 3. Baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981.

Top, Mehmet, “Ortaçağ Türk Mimarisinde Mihrab”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 87-98.

Turan, Osman, Keykâvus I, *İ.A.*, C: VI, MEB, İstanbul 1977, ss. 631-642.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998.

Turan, Osman, “Selçuk Kervansarayları”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 755-765.

Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, İstanbul 2010.

Turan, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, TTK, Ankara 2014.

Turan, Refik, “Türkiye Selçukluları ve Anadolu Beyliklerinde Teşkilât”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 151-168.

Turan, Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri I (Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine Kadar)*, Metis Yay., İstanbul 1990.

Uyumaz, Emine, “Sultan I. Alâeddin Keykubat Devri Türkiye Selçuklu Tarihi (1220-1237)”, *Türkler*, C: VI, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 590-597.

Uyumaz, Emine, *Sultan I. Alâeddin Keykubâd Devri Türkiye Selçuklu Siyasî Tarihi (1220-1237)*, TTK, Ankara 2003.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C: I, 5. Baskı, TTK, Ankara 1988.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1988.

Üstün, G., “Anadolu’dan Geçen Kadim Transit Yolları”, *Dranaz*, (1937), S: 19, ss. 3-5.

Varlık, M. Cetin, “Pervaneoğulları Beyliği”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C: VIII, Çağ Yay., İstanbul 1984, ss. 592-596.

Yakubovski, Aleksandr, “İbn-i Bibi’nin, XIII. Asır Başında Anadolu Türklerinin Sudak, Polovets (Kıpçak) ve Ruslara Karşı Yaptıkları Seferin Hikâyesi”, Çev. İsmail Kaynak, *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, (1954), C: XII, S: I-II, ss. 207-226.

Yakupoglu, Cevdet, *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, Ankara 2009.

Yakupoglu, Cevdet, “Kastamonu Hanönü İlçesinde Candaroğulları Dönemine Ait Tatlı Hatun Hanı ve Yeni Bulunmuş İnşa Kitabesi”, *Kuzey Anadolu’da Beylikler Dönemi Sempozyumu Bildiriler Çobanoğulları-Candaroğulları-Pervâneoğulları-3-8 Ekim 2011/Kastamonu-Sinop-Çankırı*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Yay., Çankırı 2012, ss. 201-216.

Yakupoglu, Cevdet, “Sultan I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220)”, *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, Ed. Refik Turan, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, ss. 351-386.

Yakupoglu, Cevdet, “Kastamonu-Taşköprü’de Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, *DTCFTAD*, (2017), C: XXXVI, S: 61, ss. 41-74.

Yaman, T. Mümtaz, *Kastamonu Tarihi*, İstanbul 1935.

Yavuz, Kemal, “XIII-XVI. Asır Dil Yadigârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri”, *Türkler*, C: VII, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, ss. 617-635.

Yeğim, Ş., *XIII. Yüzyılda Karadeniz’de Cenevizlilerin Ticareti*, Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1935.

Yetkin, Şerafettin, “Anadolu Selçuklu Şifahaneleri,” *Türk Kültürü*, (1963), S: X, ss. 21-33.

Yinanç, Mükrimin Halil, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri II*, (Yayına Haz. Refet Yinanç), TTK. Yayınları, Ankara 2014.

Yuvalı, Abdulkadir “XIII. Yüzyıl Karadeniz Ticareti”, *İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, Samsun 1990.

Yücel, Yaşar, *XIII. ve XV. Yüzyıllar Kuzey Batı Anadolu Tarihi*, Ankara 1980.

Yücel, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar Çobanoğulları Beyliği Candaroğulları Beyliği*, TTK, Ankara 1988.

Yücel, Yaşar, *Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, TTK, Ankara 1989.

Yücel, Yaşar, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, TTK, Ankara 1989.

Yücel, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar: Çobanoğulları Candaroğulları, ‘Mesalikü'l Ebsar’a Göre Anadolu Beylikleri’*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Yücel, Yaşar, “Candaroğulları”, *DİA*, İstanbul, 1993, ss. 146-149.

Sonuç

Sinop'un coğrafi konumu, Antik Çağdan günümüze kadar buranın önemli bir yerleşme yeri olmasının en önemli nedenidir. Hem doğal bir limana sahip olması hem de Karadenizin kuzey kıyılarına en yakın yerde bulunması buranın askerî ve ekonomik bakımdan önemini arttırmıştır. Roma, Bizans ve Trabzon Rum İmparatorluklarının döneminde önemli bir liman şehri olan Sinop; Türkiye Selçukluları, Anadolu Beylikleri ve Osmanlılar döneminde bu özelliğini devam ettirmiştir. Özellikle Türkiye Selçukluları döneminde hem denizaşırı seferler için bir üs olması nedeniyle hem de ticarî bakımdan ayrıca önem kazanmıştır.

Bu kadar eski devirlerden beri önemli bir konumda olan Sinop hakkında dönemin kaynaklarında bolca bilgi bulunmaktadır. Günümüzün yerli ve yabancı araştırmacıları da bu alanda çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların bir kısmı doğrudan Sinop şehri, limanı ve ilçeleri hakkında iken bir kısmı da bir vesile ile şehirden ve limandan bahseden eserlerdir. Özellikle Ortaçağ Anadolu'sunun güvenliği ve ekonomisi konularında yapılan araştırmalarda Sinop büyük ölçüde bahsi geçen bir şehir olmuştur.

KAYNAKLAR

ANNA KOMNENA, *Alexiad*, Çev. Bilge Umar, İnkılap Yay., İstanbul 1996.

Anonim Tevârih-i Âl-i Selçuk, Çev. Halil İbrahim Gök-Fahreddin Coşguner, Atıf Yay., Ankara 2014.

Anonim, Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III Histoire des Seldjoukides d'asie Minure, Haz. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1952.

BAL, Mehmet Suat, “Türkiye Selçuklu Devleti Tarihinde Bir Dönüm Noktası; II. İzzeddin Keykavus Dönemi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, (2005), C:24, S: 38, ss. 239-258.

BARAT, C., “Roma Dönemi Pontus at Bithynia Eyaleti”, *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România 2014.

BARAT, C., “Roma Dönemi Sinope Tarihi”, *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România 2014.

ÇAPAR, Ömer, “Karadeniz’de En Eski Grek Yerleşmeleri”, *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1991, C: XV, S: 26, ss. 303-327.

ESEMENLİ, Deniz, “Alâeddin Camii ve Medresesi”, *DİA*, C: II, ss. 328-329.

GREGORY ABÛL-FARAC, *Abûl-Farac Tarihi*, C: II, Çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara 1999.

HEREDOTOS, *Tarih*, Çev. Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası, İstanbul 2012.

HEYD, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. E. Ziya Karal, TTK, Ankara 2000.

İBN BIBÎ, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca‘feri Er-Rugadi, *El-Evamirü'l Ala'iyye fi'l umuri'l-Ala'iyye (Selçuknâme)*, I, Çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara 1996.

İBN BIBÎ, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca‘feri Er-Rugadi, *Selçuknâme*, Haz. Refet Yınanç-Ömer Özkan, Kitabevi Yay., İstanbul 2010.

KEÇİŞ, Murat, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler 1204-1404*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

KERÎMÜDDİN MAHMUD-I AKSARAYÎ, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000.

KOÇAK, Özdemir, “Erken Sinop Yerleşmeleri”, *Belleten*, 2003, C: LXVII/250, ss.697-718.

MUHAMMED ET-TANCÎ, *İbni Batûta Seyahatnâmesi “Tuhfetu'n-Nuzzâr fi Garaibi'l-Emsâr”*, C: I-II, İstanbul 1983.

MÜNECCİMBAŞI Ahmet b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi Anadolu Selçukluları ve Beylikleri*, Haz. Ali Öngül, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2017.

REDFORD, S., “Sinop in the Summer of 1215, The Beginning of Anatolian Seljuk Architecture”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, 2010.

RUYSBROECK, Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk 1253-1255*, Çev. Zülal Kılıç, İstanbul 2010.

STRABON, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev. Adnan Pekman, İstanbul 2009.

STRANGE, Guy Le, *Doğu Hilafetinin Memleketleri*, Haz. Adnan Eskikurt ve Cengiz Tomar, Yeditepe Yay., İstanbul 2015.

ŞAHİN, Mustafa- TUNÇ, Zekiye, “Türkiye Selçuklularının Sinop’un Fethinde Gâşiye’yi Hâkimiyet Âlameti Olarak Kullanmaları ve Fetih İçin Gönderilen Fütüvvetnâme”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2018, C: 17, S:2, ss. 701-710.

TELLİOĞLU, İbrahim, *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler*, Serander Yayınları, Trabzon 2007.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998.

TURAN, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, TTK, Ankara 2014.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, “Sinop’ta Candar Oğulları Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 1949, S: V, ss. 152-191.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 1949, S: V, ss. 152-191.

DEMİRKAYA ÜSTÜN, Fulya-TULUK, Ömer İskender, “Eflatun’un ‘Kurbağa’sı Sinope’den Sinop’a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi”, *METU JFA*, 2012/1, C: XXIX, S: 1, ss. 45-68.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1988.

YAKUPOĞLU, Cevdet, *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2009.

YAZICIZÂDE ALI, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Haz. Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2017.

YÜCEL, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, TTK, Ankara 1991.